

Lekarz udzielający pacjentom świadczeń medycznych powinien przykładać szczególną wagę do poszanowania intymności chorych. Dla każdego chorego intymność jest bardzo wrażliwą, poufną i osobistą sferą życia. W niniejszym artykule przedstawiono prawne aspekty związane z prawem chorych do zachowania intymności podczas pobytu w szpitalu.

Słowa kluczowe: prawa pacjenta, prawa człowieka, intymność.

Prawo chorego do intymności podczas udzielania świadczeń medycznych

Patients right to privacy during medical services

Konrad Wroński

Oddział Chirurgii Ogólnej i Naczyniowej, Wojewódzki Specjalistyczny Szpital im. dr. M. Pirogowa w Łodzi

Wstęp

Pacjenci przebywający w zakładach opieki zdrowotnej są chronieni przez prawo. Zapisy dotyczące praw pacjenta mają typowy charakter administracyjno-prawny [1]. Problematyka tych praw jest ściśle związana z zagadnieniami ochrony praw i wolności człowieka i w tym aspekcie należy tę materię rozpatrywać. Zagadnienia przedmiotowe regulowane są zarówno przez akty o charakterze międzynarodowym (przede wszystkim w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, Europejskiej Bioetycznej Konwencji o ochronie praw człowieka i godności istoty ludzkiej wobec zastosowań biologii i medycyny czy Międzynarodowym Pakiecie Praw Ekonomicznych, Socjalnych i Kulturalnych), jak i ustawodawstwo krajowe. Prawa pacjenta chroni bowiem Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, ustawa o zakładach opieki zdrowotnej, zawodzie lekarza, o ochronie zdrowia psychicznego, pobieraniu oraz przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów. Odpowiednie przepisy znajdują się także w kodeksie cywilnym i karnym [2–13].

Jednym z podstawowych praw pacjenta przebywającego w szpitalu jest prawo do intymności podczas udzielania świadczeń medycznych. Zapisy prawne dotyczące tego problemu znajdują się w Kodeksie Etyki Lekarskiej, Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, ustawie o zakładach opieki zdrowotnej, a także w ustawie o zawodach lekarza i lekarza dentystry.

Prawo chorego do intymności

Każdy chory przebywający w zakładzie opieki zdrowotnej ma zagwarantowane prawo do zachowania intymności podczas udzielania świadczeń zdrowotnych. Jednym z artykułów, który gwarantuje choremu poszanowanie jego intymności, jest art. 19 ustęp 4 ustawy o zakładach opieki zdrowotnej mówiący, iż: *Pacjent ma prawo do: 4) intymności i poszanowania godności w czasie udzielania świadczeń zdrowotnych.* W podobnym tonie są zapisy znajdujące się w art. 12 ustęp 1 Kodeksu Etyki Lekarskiej: *1. Lekarz powinien życzliwie i kulturalnie traktować pacjentów, szanując ich godność osobistą, prawo do intymności i prywatności,* i art. 36 ustęp 1 ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentystry: *1. Lekarz podczas udzielania świadczeń zdrowotnych ma obowiązek poszanowania intymności i godności osobistej pacjenta.*

W art. 36 ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentystry znajdują się przepisy nakładające na lekarza obowiązek dbania o to, by podczas udzielania świadczeń zdrowotnych znajdowała się tylko niezbędna część personelu medycznego. Artykuł 36 ustęp 2 i 3 ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentystry: *2. Przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych może uczestniczyć tylko niezbędny, ze względu na rodzaj świadczenia, personel medyczny. Uczestnictwo innych osób wymaga zgody pacjenta i lekarza. 3. Lekarz ma obowiązek dbać, aby inny personel medyczny przestrzegał w postępowaniu z pacjentem zasady określonej w ust. 1.*

The doctor providing medical services should pay special attention to patients' privacy. For every patient privacy is a very sensitive, confidential and individual aspect of life. The following article presents legal aspects of patients' right to privacy during hospital stay.

Key words: patients' rights, human rights, privacy.

W szpitalach należących do akademii czy uniwersytetów medycznych lub innych medycznych placówek badawczo-rozwojowych podczas badań chorego jest dozwolona obecność studentów czy osób kształcących się w zawodach medycznych. Obecność tych osób jest możliwa po uzyskaniu wcześniejszej zgody chorego. Zgoda chorego na obecność studentów podczas udzielania świadczeń zdrowotnych nie jest zgodą na badanie chorego przez nich. Za każdym razem chory musi wyrazić zgodę na takie badanie. Regulacje prawne dotyczące tej kwestii znajdują się w art. 36 ustęp 4 ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentystry: 4. *Przepis ust. 2 nie dotyczy klinik i szpitali akademii medycznych, medycznych jednostek badawczo-rozwojowych i innych jednostek uprawnionych do kształcenia studentów nauk medycznych, lekarzy oraz innego personelu medycznego w zakresie niezbędnym do celów dydaktycznych. W przypadku demonstracji o charakterze wyłącznie dydaktycznym konieczne jest uzyskanie zgody pacjenta.* Wyrażenie zgody pacjenta na obecność podczas udzielania świadczeń zdrowotnych i badania przez studentów, lekarzy czy inny personel medyczny ściśle wiąże się z wolnością człowieka zapisaną w art. 30 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej: *Przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela. Jest ona nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych.* i art. 31 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej:

1. *Wolność człowieka podlega ochronie prawnej.*
2. *Każdy jest obowiązany szanować wolność i prawa innych. Nikogo nie wolno zmuszać do czynienia tego, czego prawo mu nie nakazuje.*
3. *Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszyć istoty wolności i praw.*

Lekarz, który dopuszcza się naruszenia intymności chorego, narusza jego dobra osobiste. Naruszenie dóbr osobistych jest ścigane z powództwa cywilnego zgodnie z art. 23 Kodeksu cywilnego: *Dobra osobiste człowieka, jak w szczególności zdrowie, wolność, cześć, swoboda sumienia, nazwisko lub pseudonim, wizerunek, tajemnica korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza i racjonalizatorska, pozostają pod ochroną prawa cywilnego niezależnie od ochrony przewidzianej w innych przepisach.*

Sankcje grożące za naruszenie dóbr osobistych zostały zapisane w art. 24 Kodeksu cywilnego: § 1. *Ten, czyje dobro osobiste zostaje zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania, chyba że nie jest ono bezprawne. W razie dokonanego naruszenia może on także żądać, ażeby osoba, która dopuściła się naruszenia, dopełniła czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków, w szczególności ażeby złożyła oświadczenie odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie. Na zasadach przewidzianych w kodeksie może on również żądać zadośćuczynienia pieniężnego lub zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny.*

Naruszenie prawa do intymności chorego podczas udzielania świadczeń zdrowotnych może być ścigane zgodnie z art. 19a ustęp 1 ustawy o zakładach opieki zdrowotnej: 1. *W razie zawinionego naruszenia praw pacjenta, o których mowa w art. 18 ust. 2 i ust. 3 pkt 1 oraz w art. 19 ust. 1 pkt 1–4 i ust. 3, sąd może przyznać poszkodowanemu odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę na podstawie artykułu 448 kodeksu cywilnego.* Artykuł 448 Kodeksu cywilnego mówi, iż: *W razie naruszenia dobra osobistego sąd może przyznać temu, czyje dobro osobiste zostało naruszone, odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę lub na jego żądanie zasądzić odpowiednią sumę pieniężną na wskazany przez niego cel społeczny, niezależnie od innych środków potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia.* Do art. 448 Kodeksu cywilnego odnosi się bezpośrednio art. 445 Kodeksu cywilnego: §3. *Roszczenie o zadośćuczynienie przechodzi na spadkobierców tylko wtedy, gdy zostało uznane na piśmie albo gdy powództwo zostało wytoczone za życia poszkodowanego.* i art. 449

Kodeksu cywilnego mówiący, iż: *Roszczenia przewidziane w artykułach 444–448 nie mogą być zbyt, chyba że są już wymagalne i że zostały uznane na piśmie albo przyznane prawomocnym orzeczeniem.*

Podsumowanie

Każdy lekarz udzielający pacjentom świadczenia medyczne powinien przykładać szczególną wagę do poszanowania intymności chorych. Dla każdego chorego intymność jest bardzo wrażliwą, poufną i osobistą sferą życia. Niedopuszczalne jest obecnie badanie chorego na sali wśród innych pacjentów bez zastosowania parawanów ochronnych czy też obecności w trakcie badania personelu medycznego, który nie jest niezbędny w trakcie wykonywania tej procedury medycznej.

Piśmiennictwo

1. Jończyk J. Strony i stosunki powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego. *Prawo i Medycyna* 2005; 18: 35-8.
2. Wroński K. Prawa pacjenta. *Nowotwory* 2007; 3: 326-32.
3. Wroński K. Znajomość praw pacjenta przez osoby chore leczone w Klinice Chirurgii Onkologicznej Uniwersytetu Medycznego w Łodzi. *Onkologia Polska* 2007; 2: 75-83.
4. Safjan D. Prawo pacjenta do informacji o rozpoznaniu i prognozowanych metodach leczenia. *Antidotum* 1993; 1: 26-8.
5. Popielski B. *Medycyna i prawo*. Wydawnictwo PZWL, Warszawa 1968.
6. Nestorowicz M. *Prawo medyczne*. Toruń 2000.
7. Boratyńska M, Konieczniak P. *Prawa pacjenta*. Wydawnictwo Difin, Warszawa 2001.
8. Nowicki M. *Europejska Konwencja Praw Człowieka, wybór orzecznictwa*. Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 1998.
9. Ostrowska A. *Prawa pacjenta*. *Antidotum* 1996; 6-8: 86-90.
10. Sośniak M. *Cywilna odpowiedzialność lekarza*. Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1989.
11. Goodare H, Smith R. The rights of patients in research (editorial, comment). *BMJ* 1995; 310: 1277-8.
12. Liszewska A. Problem zgody pacjenta jako dylemat aksjologiczny. *Prawo i Medycyna* 1999; 1: 85-9.
13. Mikołajczyk S. *Prawa pacjenta: wymagania i oczekiwania w stosunku do personelu medycznego*. Wydawnictwo Medix, Poznań 1994.

Wykaz wykorzystanych aktów prawnych

- I Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 roku
- II Ustawa o Zakładach Opieki Zdrowotnej z dn. 30 sierpnia 1991 roku ze zmianami z 1992 roku i z 1995 roku
- III Ustawa o zawodzie lekarza z dnia 05 grudnia 1996 roku
- IV Ustawa o zawodach pielęgniarki i położnej z dnia 19.08.1994 roku
- V Rozporządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 26.09.1990 roku w sprawie postępowania w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej lekarzy
- VI Kodeks cywilny
- VII Kodeks karny

Adres do korespondencji

dr med., mgr zarz. **Konrad Wroński**
Oddział Chirurgii Ogólnej i Naczyniowej
Wojewódzki Specjalistyczny Szpital im. dr. M. Pirogowa
ul. Wólczańska 195
90-531 Łódź
tel. +48 42 636 76 11
e-mail: konradwronski@poczta.wp.pl